

Roman Darowski

Ks. Paweł Siwek SJ : koleje życia i spuścizna pisarska

Collectanea Theologica 49/1, 169-179

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ROMAN DAROWSKI SJ, KRAKÓW

Ks. PAWEŁ SIWEK SJ KOLEJE ŻYCIA I SPUSCIZNA PISARSKA

Ks. Paweł Siwek należy do najwybitniejszych filozofów polskich. Jest on jednym z niewielu Polaków, którzy w tej dziedzinie zdobyli uznanie i sławę międzynarodową. Osiągnięcia jego zasługują na obszernie omówienie.

Jest wprawdzie przede wszystkim filozofem, nieobca jednak była mu szeroko rozumiana problematyka teologiczna i z tego także zakresu wydał kilka publikacji.

W obecnym artykule pragnę przedstawić zwięźle koleje jego życia oraz podać wykaz publikacji, by ułatwić pracę przyszłym badaczom jego spuścizny i myśli filozoficzno-teologicznej. Ks. Siwek bowiem działał w różnych krajach i publikował swe prace w wielu językach i na różnych kontynentach, wskutek czego sporządzenie wykazu jego publikacji natrafia na szczególnie duże trudności.

Poniższą biografię oraz wykaz publikacji zechciał osobiście przejrzeć, poprawić i uzupełnić sam ks. Siwek w kwietniu 1978 r., co stanowi gwarancję prawidłowości wymienionych tutaj danych biograficznych i zasadniczej kompletności wykazu jego spuścizny pisarskiej.

Koleje życia

Paweł Siwek urodził się dnia 21 I 1893 r. w Trojanowicach (parafia Giebułtów) k. Krakowa w rodzinie wielodzietnej. Jest synem Pawła i Katarzyny Bujak z Giebułtowa. Od r. 1899 uczęszczał do szkoły podstawowej w Trojanowicach, gdzie ukończył trzy klasy, czwartą natomiast w szkole pod wezwaniem św. Floriana w Krakowie. Począwszy od pierwszej klasy gimnazjalnej przebywał w Małym Seminarium Księży Jezuitów w Krakowie i uczęszczał do Gimnazjum św. Jacka. Po ukończeniu czterech klas, czyli tzw. gimnazjum niższego, wstąpił dnia 17 VII 1908 r. do Towarzystwa Jezusowego i w Starej Wsi k. Krosna odbył dwuletni nowicjat pod kierunkiem ks. Ludwika Cichonia. Już jednak pod koniec nowicjatu, od marca 1910 r. do końca tego roku szkolnego przerabiał piątą klasę gimnazjum, a w roku następnym (1910—11) — klasę szóstą w Prywatnym Gimnazjum Księży Jezuitów w Starej Wsi. W Kolegium Starowiejskim złożył dnia 4 VI 1911 r. pierwsze śluby zakonne, odłożone prawie o rok ze względów zdrowotnych. Ostatnie dwie klasy gimnazjalne ukończył w Zakładzie Naukowo-Wychowawczym Księży Jezuitów w Chyrowie w województwie lwowskim i tam dnia 6 VI 1913 r. zdał egzamin dojrzałości.

W latach 1913—1916 odbywał studia filozoficzne w krakowskim Kolegium Jezuitów (I rok), następnie wskutek I wojny światowej w Gräfenbergu na Śląsku Opawskim (obecnie Jeseník w Czechosłowacji; II rok), a wreszcie w Nowym Sączu (III rok). Jego profesorami byli m. in. F. Klimek (historia

filozofii), R. Malotta (kryteriologia i ontologia¹), W. Jankiewicz (kosmologia), E. Matzel (teologia naturalna), S. Krzyżanowski (psychologia racjonalna) i S. Cisek (etyka). Obok przedmiotów filozofii systematycznej, które wykładano w języku łacińskim, program przewidywał przedmioty pomocnicze². Oficjalnymi podręcznikami były kursy filozofii wydane przez V. Remera i S. De Backera.

W latach 1916—1918 Siwek uczył matematyki, fizyki i języka greckiego we wspomnianym poprzednio zakładzie w Chyrowie.

W r. 1919/20 odbył pierwszy rok studiów teologicznych w kolegium w Starej Wsi, mając za profesorów m. in. J. Rostworowskiego, M. Skibniewskiego i W. Szmyda. Pozostałe trzy lata teologii (1920—1923) ukończył w Instytucie Teologicznym jezuitów francuskich w Hastings w Anglii, gdzie też dnia 24 VIII 1922 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk bpa Piotra Amigo z Londynu. Pod koniec czwartego roku studiów zdał z wynikiem bardzo dobrym (*summa cum laude*) dwugodzinny komisyjny egzamin z całości teologii i filozofii, w następstwie czego — zgodnie z ówczesnym ustawodawstwem — Uniwersytet Gregoriański w Rzymie wystawił mu później dwa dyplomy doktorskie: z teologii i filozofii (r. 1927).

Tymczasem prowincjał polski Stanisław Sopuch odwołał go do kraju i powierzył mu obowiązki wykładowcy psychologii racjonalnej oraz prefekta biblioteki w Instytucie Filozoficznym polskich jezuitów, przeniesionym prowizorycznie z Krakowa do Nowego Sącza (1923—24). W tym okresie ks. Siwek przygotował i wydał pierwsze swoje artykuły.

W latach 1924—1926 Siwek odbył w Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie tzw. *cursus magisterii*, przeznaczony dla przyszłych wykładowców na wyższych uczelniach, który po zaliczeniu kursów, przedstawieniu rozpraw naukowej i zdaniu wymaganych egzaminów kończył się stopniem naukowym *magister aggregatus*. Był to więc rodzaj dzisiejszej habilitacji. Na kursie tym wykładało wtedy wielu wybitnych naukowców: F. Pelster, P. Hoenen, M. de la Taille, P. Gény, P. Lehmann. Siwek przygotował rozprawę pt. *De Spinozae parallelismo psychophysico*, której obrona odbyła się dnia 26 VI 1926 roku.

Następne dwa lata spędził na studiach w Instytucie Psychologii paryskiej Sorbony, w sekcji psychologii ogólnej, a także uczęszczał na niektóre wykłady w Collège de France (prof. P. Janet). W tym czasie rozpoczął przygotowania mające na celu uzyskanie francuskiego doktoratu państwowego.

W r. 1928/29 odbył w Paray-le-Monial pod kierunkiem ks. A. Bulot tzw. trzecią probację czyli roczne studium prawa zakonnego i duchowości ignacjańskiej. Z konferencji apologetycznych, jakie w tym czasie wygłosił w Paryżu dla inteligencji polskiego pochodzenia, powstała książka pt. *W pogoni za nieskończonością*.

Od r. 1929 Siwek wykładał psychologię racjonalną i doświadczalną w Instytucie Filozoficznym T. J. w Krakowie, przy ul. Kopernika 26. Wraz z nim filozofię wykładali m. in. E. Chomrański, F. Kwiatkowski, J. Chechelski. Obok wykładów Siwek prowadził intensywną pracę naukową i pisarską. Jej wynikiem była m. in. książka o Konnersreuth, która wywołała duże zainteresowanie w społeczeństwie i polemikę z abp Teodorowiczem. W tym okresie, dnia 2 II 1930 r., złożył w kościele Serca Jezuso-

¹ Dnia 1 IV 1914 r. Siwek bronił w publicznej dyspacie kilku tez z zakresu ontologii. Świadczy o tym drukowany program dysput: *Tertia disputatio mensrva philosophorum die 1. Aprilis A. D. 1914, Cracoviae, b. r., Sumptibus Collegii Cracoviensis S. I., Typis Ephemeridis „Czas”, s. 1—4.*

² Studia odbywały się według programu zatwierdzonego dla ówczesnej Prowincji Galicyjskiej T. J. przez generała zakonu, Franciszka Wernza; zob. *Ordinatio studiorum Provinciae Galicianae Societatis Iesu, Cracoviae 1911, s. 22—29.*

wego w Krakowie uroczystą profesję zakonną, a dnia 16 VII tego samego roku uzyskał państwowy doktorat francuski w Uniwersytecie w Clermont-Ferrand, przedstawiając dwie książki: *La psychophysique humaine d'après Aristote* oraz *L'âme et le corps d'après Spinoza*, które ukazały się drukiem w tym właśnie roku.

W 1931 r. uzyskał nominację na profesora nadzwyczajnego filozofii w Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie, ale generał zakonu Włodzimierz Ledóchowski wezwał go do Rzymu na profesora filozofii w Uniwersytecie Gregoriańskim. Od r. 1931 wykładał tam psychologię metafizyczną (filozoficzną), a później także psychologię doświadczalną i prowadził kursy specjalne dla doktorantów. Już w r. 1932 ukazało się pierwsze wydanie jego książki *Psychologia metaphysica*, która zyskała wielką popularność w uczelniach katolickich. Na wielu z nich była oficjalnym podręcznikiem przez długie lata i doczekała się siedmiu wydań.

W 1938 r. otrzymał zaproszenie do objęcia katedry filozofii w Uniwersytecie Jagiellońskim i katedry psychologii w Uniwersytecie Warszawskim. Ofert tych jednak nie przyjął ze względu na posiadane już zaangażowanie na uczelni o charakterze międzynarodowym.

W latach 1937—1939, jako znawca filozofii, był współwydawcą czasopisma „*Rivista di Storia del pensiero economico*” (Padwa).

W sierpniu 1939 r. w celu uniknięcia aresztowań i represji we Włoszech, które były związane z Niemcami sojuszem, na polecenie generała Ledóchowskiego Siwek wraz z innymi jezuitami wrócił do Polski i zatrzymał się we Lwowie. Wkrótce jednak przez Rumunię i Jugosławię wyjechał znowu do Rzymu i w listopadzie tego roku rozpoczął — w warunkach wojennych — wykłady w Uniwersytecie Gregoriańskim.

Ze względu na poważne niebezpieczeństwo grożące mu jako Polakowi ze strony Niemców opuścił Rzym w czerwcu 1940 r. i przez Szwajcarię, Francję i Hiszpanię udał się do Portugalii, skąd w lecie wyjechał do Brazylii i od września 1940 r. przebywał w Rio de Janeiro, gdzie wkrótce nawiązał współpracę z różnymi instytucjami naukowymi, a zwłaszcza z Centro Dom Vital. Głównym jednak zajęciem Siwka były w tym czasie (1941—1946) wykłady na Wydziale Filozoficznym w Rio de Janeiro, w uczelni zwanej *Faculdades Católicas* (filozofia i prawo), która kilka lat później uzyskała tytuł uniwersytetu katolickiego. Wydał tam (w języku francuskim) całą metafizykę (psychologia, ontologia, kosmologia, teologia naturalna) oraz psychologię doświadczalną. Obok pracy naukowej rozwijał intensywną działalność duszpasterską (kazania) i patriotyczną (konferencje, odczyty) wśród Polaków. Był m. in. współzałożycielem i redaktorem dodatku do miesięcznika „*A Ordem*” pt. „*O Pensamento da Polonia Católica*”, który ukazywał się od grudnia 1943 do sierpnia 1945 r. (17 numerów).

W 1945 r. Siwek zaczął przygotowania do wyjazdu do Stanów Zjednoczonych. Skłaniały go do tego brak wystarczającego wyposażenia bibliotek w prace naukowe, trudności w korzystaniu ze środowiska naukowego (według zwyczajów miejscowych ksiądz nie mógł się pokazywać na ulicy po zachodzie słońca, gdy tymczasem odczyty, zebrania itp. odbywały się najczęściej właśnie wieczorem), przeciążenie pracą pozanaukową, niewystarczająca do swobodnego prowadzenia wykładów znajomość języka portugalskiego (stopniowo malała znajomość języka francuskiego wśród studentów), a wreszcie względy zdrowotne (upalny klimat). Dnia 4 III 1946 r. opuścił Rio de Janeiro udając się do Nowego Jorku, dokąd został zaproszony na stanowisko *Research Professor* przez Uniwersytet Fordham. W rzeczywistości jednak został profesorem zwyczajnym z obowiązkiem prowadzenia normalnych zajęć dydaktycznych, które rozpoczął w r. 1946 (od 2 X), wykładając w języku angielskim inne przedmioty niż w Rio de Janeiro, bo historię filozofii starożytnej, zwłaszcza Arystotelesa, oraz problem zła. Wykłady te prowadził do r. 1949.

Tymczasem w Polsce po śmierci K. Michalskiego Rada Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego na posiedzeniu w dniu 1 VII 1948 r. postanowiła jednomyślnie postawić Siwka na pierwszym miejscu na liście kandydatów do katedry filozofii chrześcijańskiej. Jednakże na posiedzeniu senatu akademickiego w dniu 1 I 1949 r. delegat ministerstwa oświadczył, że obecnie ministerstwo nie mianuje już kandydatów przebywających za granicą i w ten sposób zaangażowanie go w Krakowie nie doszło do skutku³.

Od 1949 do 1963 r. Siwek był Research Professor of Philosophy Uniwersytetu Fordham, co zwalniało go z zajęć dydaktycznych i pozwalało w większym zakresie na prowadzenie pracy badawczej i pisarskiej. W pewnej mierze poświęcał się także pracy duszpasterskiej, przede wszystkim wśród Polonii. Od lata 1958 do września 1960 r. przebywał na kapelaniami u sióstr zakonnych w różnych miejscowościach w okolicy Paryża, kontynuując pracę naukową i pisarską.

Dnia 22 IX 1960 r. przybył ponownie do Rzymu i zamieszkał w Kolegium Jezuitów przy kościele Imienia Jezus (del Gesù). Obok pracy naukowej wygłaszał odczyty (m. in. w Instytucie Studiów Kościelnych założonym przez ks. E. Reczka SJ), prowadził skupienia dla Polonii (dla świeckich i duchownych) i pracował sporadycznie w Radio Watykańskim. Wkrótce po przybyciu do Rzymu (r. 1960) objął katedrę filozofii w Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie, gdzie wykładał na przemian filozofię Arystotelesa, filozofię Spinozy, metody terapeutyczne i freudyzm. Przez krótki czas (1961—62) prowadził także wykłady z psychologii racjonalnej w Filii Uniwersytetu Loyola (Chicago) w Rzymie. W latach sześćdziesiątych pracował głównie nad traktatem Arystotelesa: *De anima* oraz *Parva naturalia*.

W r. 1968 przeniósł się do Collegio Bellarmino (via del Seminario 120). W tym okresie nawiązał współpracę z Polską Akademią Nauk i na jej zamówienie przygotował przekład i opracowanie niektórych traktatów Arystotelesa do serii *Biblioteka klasyków filozofii*. Pracę tę prowadzi do chwili obecnej.

W październiku 1972 r. przebywał miesiąc w Polsce, którą opuścił 41 lat temu. Podczas swego pobytu przekazał Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie zbiór wariantów (3280 stron) tekstu greckiego dzieł Arystotelesa *De anima* i *Parva naturalia*, zebranych w toku prac nad wydaniem tych dzieł. W Polsce wygłosił też kilka odczytów w różnych środowiskach i odwiedził rodzinę.

Pracę dydaktyczną na Lateranum Siwek zakończył w 1975 r., gdy miał 82 lata. Odtąd zajmuje się wyłącznie pracą pisarską.

Siwek brał zawsze czynny udział w międzynarodowym życiu filozoficznym: uczestniczył we wszystkich niemal ważniejszych kongresach i zjazdach filozoficznych, na których zwykle wygłaszał odczyty, i należał do wielu organizacji i towarzystw filozoficznych krajowych i międzynarodowych.

Warto wreszcie dodać, że wykłady prowadził aż w pięciu językach: polskim, łacińskim, francuskim (Rio de Janeiro), angielskim (N. York) i włoskim.

Główną dziedziną działalności ks. Siwka na przestrzeni prawie pięćdziesięciu lat była naukowa praca dydaktyczna i pisarska. Dzięki wybitnym zdolnościom i niezwykłej pracowitości jej wynik jest imponujący: 40 pozycji książkowych, sto kilkadziesiąt artykułów oraz mnóstwo recenzji. I chociaż niektóre książki stanowią przeróbkę i adaptację na inny język pozycji już wcześniej wydanych w innym języku, mimo to ich ilość jest rzeczywiście niezwykła.

³ Kopie odnośnych dokumentów znajdują się w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie.

Przedmiotem jego szczególnego zainteresowania były trzy dziedziny: psychologia racjonalna, której poświęcił wiele artykułów i obszernie dzieło pt. *Psychologia metaphysica*, dalej psychologia doświadczalna wraz z parapsychologią oraz filozofia Arystotelesa i Spinozy. Obu ostatnim dziedzinom poświęcił po kilka książek. Jako filozof był i jest tomistą umiarkowanym.

Bibliografia

Skróty tytułów częściej występujących czasopism:

DPZ — Duszpasterz Polski Zagranicą, Rzym

Greg. — Gregorianum, Roma

PP — Przegląd Powszechny, Kraków, Warszawa

1. *Filozofia niemiecka w nowoczesnej myśli polskiej*, PP 41: 1924, t. 161, 155—168.
2. *Problem jedności z Rzymem w Anglii*, PP 41: 1924, t. 164, 245—258.
3. *Pismo św. czy Kościół?* — *Głosy Katolickie*, nr 289, Kraków 1924, s. 31.
4. *Tydzień Tomistyczny w Rzymie*, PP 42: 1925, t. 167, 158—161.
5. *De Spinozae parallelismo psychophysico*, Roma 1926, ok. 200 stron (rozprawa habilitacyjna; maszynopis w Archiwum Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie).
6. *W pogoni za nieskończonością. Konferencje apologetyczne wygłoszone w Paryżu r. 1929*, Kraków 1930, Wyd. Księży Jezuitów, s. 232; *W pogoni za nieskończonością. Rozważania apologetyczne*. Przedmowa E. Reczka SJ. Wydanie drugie poprawione i rozszerzone, Rzym 1972, Papieski Instytut Studiów Kościelnych s. 294.
7. *La psychophysique humaine d'après Aristote*. Préface de Jacques Chevalier, Paris 1930, F. Alcan, s. VIII + 210.
8. *L'âme et le corps d'après Spinoza (La psychophysique spinoziste)*, Paris 1930, F. Alcan, s. XXVIII + 203.
9. *Konnersreuth w świetle nauki i religii*, PP 48: 1931, t. 189, 3—20.
10. *Konnersreuth w świetle nauki i religii*, Kraków 1931, Wyd. Księży Jezuitów, s. 276.
11. *Kazanie o cierpieniu*, (w:) *Kazania i szkice księży Towarzystwa Jezusowego*, seria 2, t. 1, Kraków 1932, s. 41—55.
12. *Psychologia metaphysica*, Roma 1932, Univ. Gregoriana, s. 501; wydanie siódme także 1965, s. 651.
13. *Metody badań zjawisk nadprzyrodzonych. Problem Konnersreuth*, Kraków 1933, Wyd. Księży Jezuitów, s. 119.
14. *Aristotelis De anima libri tres graece et latine*, Roma 1933, Univ. Gregoriana, s. 358 (3 tomiki); wyd. trzecie także 1957.
15. *Dwie mistyki*, Rzym 1934, s. 61 (uwagi krytyczne do dzieła ks. arcybpa Teodorowicza pt. *Zjawiska mistyczne i ich tłumaczenia*, 1933; egz. m. in. w Bibl. ATK w Warszawie i w Bibl. KUL w Lublinie).
16. *Świadomość wolnej woli*, Przegląd Filozoficzny, Warszawa, 37: 1934, 65—72.
17. *L'unité de Dieu dans la philosophie spinoziste*, Greg. 16: 1934, 260—271.
18. *Reinkarnacja dusz w świetle filozofii moralnej*, Kraków 1935, Wyd. Księży Jezuitów, s. 67.
19. *Stanisław Dunin-Borkowski (1864—1934)*, Przegląd Filozoficzny, 38: 1935, 135—141.
20. *Reinkarnacja i jej znaczenie etyczne w świetle filozofii*, (w:) *Magister Thomas Doctor Communis. Księga pamiątkowa Kongresu Filozofii Tomistycznej w Poznaniu (28—30 sierpnia 1934)*, Gniezno 1935, 143—174, *Studia Gnesnensia XII*.
21. *La conscience de la liberté*, Greg. 16: 1935, 53—73.

22. *La religion sans dogmes dans la philosophie spinoziste*, tamże, 374—401.
23. *Conscience de la liberté*. (w:) *Actes du VIIIe Congrès International de Philosophie à Prague en 1934*, Prague 1936, 420—427.
24. *De instinctu natura*, (w:) *Acta Pontificiae Academiae Romanae S. Thomae Aquinatis et Religionis Catholicae*, nova series, 3; 1936, 350—358 (*Acta Congressus Thomistici Internationalis*, Roma 1936).
25. *La structure logique de l'induction*, Greg. 17: 1936, 224—253.
26. *The Final Causes in the System of Spinoza*, *The Modern Schoolman*, St. Louis, 13: 1936, n. 2, 37—39.
27. *Wędrowka dusz. Reinkarnacyjne utopie*, Warszawa 1937, Wyd. Księży Jezuitów, s. 184.
28. *Spinoza et le panthéisme religieux*, Paris 1937, Desclée De Brouwer, Préface de Jacques Maritain, s. XXXI + 293; wyd. II: 1950, s. XXXIV + 309.
29. *Problema valoris in philosophia S. Thomae et Cartesii*, Greg. 18: 1937, 518—533.
30. *Autour du spinozisme. Réponse à une critique*, tamże, 586—590.
31. *La théorie cartésienne du vide implique-t-elle le panthéisme?* *Rivista di filosofia neoscolastica*, Milano, 29: 1937, 753—759 (*Cartesio nel III centenario del Discorso del metodo*).
32. *Sokół Polski i jego ideologia*, Warszawa 1938, Wyd. Księży Jezuitów, s. 87.
33. *Problem wartości*, *Przegląd Filozoficzny*, Warszawa, 41: 1938, 76—84.
34. *Spinoza w świetle badań ks. St. Dunin-Borowskiego T. J.*, tamże, 305—314.
35. *En marge d'une controverse (Aristote, De memoria et reminiscentia, I, 450 a 16—19)*, Greg. 21: 1940, 104—110.
36. *Aristote, De memoria et reminiscentia, I, 450 b 24—25. Essai d'explication*, tamże, 267—271.
37. *Les guérisons de Thérèse Neumann à la lumière de la médecine*, *Bolletim da Academia Nacional de Medicina*, Rio de Janeiro, Anno 113, N. 7, Outubro 1941, 31—41.
38. *Le problème du mal*, Rio de Janeiro 1942, Desclée De Brouwer, s. 161.
39. *La réincarnation des esprits*, Rio de Janeiro 1942, Desclée De Brouwer, s. 244.
40. *La notion de la psychologie*, *A Ordem*, Rio de Janeiro, 23: 1943, 98—105.
41. *Le but de la psychologie expérimentale*, *A Ordem*, 23: 1943, 513—518.
42. *Pio XII e a Polonia*, *O Pensamento da Polonia Católica*, Rio de Janeiro, Dezembro de 1943, 7—10.
43. *A grandeza do homem. Meditação filosófica*, tamże, Janeiro — Fevereiro de 1944, 3—6.
44. *Quê e a religião?* tamże, 1944, Março, 3—5; Abril, 3—6.
45. *Conflito entre a ciência e a reiligião*, tamże, 1944, Julho, 3—5.
46. *As provas do Cristianismo*, tamże, 1944, Agosto, 3—6.
47. *O Cristianismo liberal*, tamże, 1944, Setembro, 3—5.
48. *O Cristianismo autêntico*, tamże, 1944, Outubro, 3—5.
49. *Quê e santidade?* tamże, 1944, Novembro, 3—5.
50. *„Viemos adora-lo!”*, tamże, 1944, Dezembro, 3—5.
51. *Em busca de Deus*, São Paulo 1944, Livraria Acadêmica — Saraiva, s. 278.
52. *A consciência do livre arbitrio*, (w:) *Anuario, Faculdade de Filosofia, Instituto „Sedes Sapientiae”*, São Paulo 1944, 15—20.
53. *A finalidade na filosofia de Spinoza*, *Verbum*, Rio de Janeiro, 1: 1944, fasc. 1, 7—17.
54. *O livre arbitrio segundo Spinoza*, tamże, fasc. 2, 119—136.
55. *Les stigmates (Conférence faite à l'Académie Brésilienne le 10 octobre 1940)*, *Anais da Academia Brasileira*, Rio de Janeiro, An. 42, vol. 66, 1944, Julho-Dezembro, 120—136 (i odbitka).

56. *El problema del mal*, Buenos Aires 1945, Ed. Huarpes, s. 179.
57. *A psicandlise*, São Paulo 1945, Faculdade de Filosofia „Sedes Sapientiae”, s. 85.
58. *Transformismo autropológico*, São Paulo 1945, Faculdade de Filosofia „Sedes Sapientiae”, s. 73.
59. *A Polonia entre as duas guerras*, O Pensamento da Polonia Católica, Janeiro de 1945, 3—5.
60. *A ressurreição de Cristo*, tamże, Março de 1945, 19—21.
61. „*Creo na ressurreição da carne*”, tamże, Maio de 1945, 3—5.
62. *La substantialité de l'âme. I. Problème et méthode*, A Ordem, Rio de Janeiro, 25: 1945, N. 1, 6—17.
63. *La substantialité de l'âme. II. Preuves*, tamże, N. 2, 116—125.
64. *Gdy Ojczyzna woła. Przemówienia patriotyczne wygłoszone w latach 1939—1945*, s. 92 (26 pozycji; maszynopis w Bibliotece Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego w Krakowie).
65. *En busca de Dios*, Buenos Aires 1946, Ed. Huarpes, s. 276.
66. *A reencarnação dos espíritos*, São Paulo 1946, Saraiva, s. 318.
67. *Tendência para o belo*, *Verbum*, Rio de Janeiro, 3: 1946, 205—209.
68. *O optimismo do mundo em Leibniz e Malebranche*, tamże, 3: 1946, 458—487.
69. *W pogoni za nieskończonością. Przedruk apologetycznej konferencji ks. Pawła Siwka T.J., Dachau-Monachium-Dillingen 1946*. Wyd. Słowo Polskie, s. 19 (Myśli katolickie, nr 1).
70. *Zwątpienie religijne. Przedruk konferencji apologetycznej wygłoszonej w Paryżu w 1929 r. przez ks. Pawła Siwka T.J., Dachau-Freimann-Monachium-Dillingen 1946*, Wyd. Słowo Polskie, s. 31 (Myśli katolickie, nr 2; tamże wydano kilka innych konferencji z książki *W pogoni za nieskończonością*).
71. *La reencarnación de los espíritus*, Buenos Aires 1947, Ed. Huarpes, s. 270.
72. *Le libre arbitre d'après Spinoza*, *Revue philosophique de Louvain*, 45: 1947, 339—354.
73. *L'existence de Dieu dans la philosophie de Spinoza*, *Revue de l'Université d'Ottawa*, 18: 1948, Section spéciale, 113—131, 170—183.
74. *Pessimism in Philosophy*, *The New Scholasticism*, Washington, 22: 1948, 249—297.
75. *Optimism in Philosophy*, tamże, 22: 1948, 417—439.
76. *Celowość w filozofii Spinozy*, *Przegląd Filozoficzny*, Warszawa, 44: 1948, 395—401.
77. *Problem zła*, PP 65: 1948, t. 226, 288—301.
78. *Psicologia experimental*, São Paulo 1949, Ed. Anchieta, s. 517.
79. *La révélation divine d'après Spinoza*, *Revue de l'Université d'Ottawa*, 19: 1949, Section spéciale, 5—45.
80. *La finalité dans la philosophie de Spinoza*, (w:) *Library of the Xth International Congress of Philosophy, Amsterdam, August 11—18, 1948*, vol. 2: *Proceedings of the Congress*, Amsterdam 1949, 21—26.
81. *The Mechanical Theory of Life according to Julius Schultz*, (w:) *Proceedings of the American Catholic Philosophical Association*, New York, 13: 1949, 137—143.
82. *Mechaniczna teoria życia według J. Schultza*, *Roczniki Filozoficzne*, 2—3: 1949—1950, Lublin 1950, 14—24 (przekład poz. poprzedniej).
83. *Zjazd katolickich filozofów w Stanach Zjednoczonych*, tamże, s. 408—409.
84. *Une stigmatisée de nos jours. Étude de psychologie religieuse*, Paris 1950, Lethielleux, s. 174.
85. *Le raisonnement par analogie en psychologie*, (w:) *Proceedings of the 12th Congress of Psychology*, Edinburgh 1950, 114—125.
86. *Religie i religia*, DPZ, 1: 1950, 388—412; 2: 1950—1951, 9—30.

87. *Hypnoza, astrologia, grafologia*, DPZ, 2: 1950—1951, 173—180, 291—298.
88. *The Philosophy of Evil*, New York 1951, Ronald Press, s. IX + 226.
89. *The Enigma of the Hereafter, The Re-incarnation of Souls*, New York 1952, Philosophical Library, s. XIV + 140.
90. *La preuve ontologique dans la philosophie de Spinoza*, Greg. 33: 1952, 621—627.
91. *Au coeur du spinozisme*, Paris 1952, Desclée De Brouwer, s. 252.
92. *La formation de la personnalité par l'Université, „Pax Romana” (Canada, 1952)*. London, Veritas, 1—4 (wypowiedź wysłana na zjazd „Pax Romana”, odbyty w Kanadzie w r. 1952).
93. *Psychoanaliza w świetle nauki*, DPZ 3: 1952, 42—48, 155—167.
94. *The Riddle of Konnersreuth. A Psychological and Religious Study*. With a Letter of Archbishop A. Carinci, Secretary of the Sacred Congregation of Rites in Rome, Milwaukee 1953, Bruce, s. XVI + 228; to samo: Dublin 1954, Browne and Nolan.
95. *Le problème de l'inconscient*, (w:) *Actes du XIe Congrès International de Philosophie, Bruxelles, 20—26 août 1953*, Amsterdam-Louvain 1953, vol. 7, 149—154.
96. *Związy zarys psychiatrii dla duszpasterzy*, DPZ 4: 1953, 12—23, 67—80; 5: 1954, 4—15.
97. *The Problem of Konnersreuth*, American Ecclesiastical Review, vol. 130, 1954, N. 2, 90—100.
98. *Po co pisać o Teresie Neumann? Nasze Wiadomości Polskich Prowincji Tow. Jezusowego. Sekcja Amerykańska, Chicago, nr 14, październik-grudzień 1954*, s. 1—6.
99. *More about Konnersreuth. Why write on Theresa Neumann?* The Irish Rosary, Dublin, May-June 1955, 549—557.
100. *The Passion, Holy Shroud and Private Revelations*, tamże, Sept.-Oct. 1955, 696—702.
101. *Spór o dążność naturalną do widzenia Boga*, Roczniki Filozoficzne, 4: 1954, Lublin 1955, 139—154.
102. *Evil, a Consequence of Sin*, Revue de l'Université d'Ottawa, 25: 1955, Section spéciale, 26—52.
103. *The Problem of Evil in the Theory of Dualism*, Laval Théologique et Philosophique, 11: 1955, 67—80.
104. *How Pantheism Resolves the Enigma of Evil*, tamże, 213—221.
105. *The Marvels of Konnersreuth. Some Facts and Reflections*, The Irish Rosary, 1956, 48—53, 104—107, 178—182.
106. *O Najświętszym Sercu Jezusa*, DPZ, 7: 1956, nr 2, Dział kaznodziejski, 84—91 (kazanie wygłoszone w Nowym Jorku).
107. *W poszukiwaniu pani Briedey Murphy*, tamże 179—191.
108. *The Search for Briedey Murphy*, The Priest, Huntington (Indiana), 12: 1956, 315—324.
109. *Why write on Theresa Neumann?*, tamże, 725—733.
110. *Grafologia*, Sodalitas Marianus, Londyn, 1956, nr 9, 9—12.
111. *Astrologia*, tamże, nr 10, 17—19.
112. *Kilka uwag na marginesie sporu o ewolucjonizm*, DPZ, 8: 1957, 383—398.
113. *Konnersreuth again. Bilocitation, Ecstatic Communion*, The Priest, N. York, 1957, 506—511.
114. *Reverend Paul Siwek, S. J. [Self—portrait]*, (w:) *The Book of Catholic Authors* edited by Walter Romig, Grosse Pointe, Mich. 1957, 273—279.
115. *Some Mystical Phenomena*, The Priest, 1958, 488—493, 590—598, 664—672.
116. *Psychologia experimentalis*, Torino 1958, Marietti, s. 382.
117. *La conscience du libre arbitre dans la philosophie de saint Thomas*, (w:) *Actes du I Congrès International de Philosophie Médiévale*, Louvain 1958, 595—600.

118. *La conscience du libre arbitre*, (w:) *Atti del Congresso Internazionale di Filosofia a Venezia*, settembre 1958, vol. 7, 413—418.
119. *The Two Stigmatists: Padre Pio and Theresa Neumann*, *Revue de l'Université d'Ottawa*, 28: 1958, Section spéciale, 105—129.
120. *The Two Stigmatists: Padre Pio and Theresa Neumann*, *The Irish Rosary*, 1958, 89—97, 183—189, 224—230.
121. *The Riddle of Konnersreuth. A Reply to Rev. Dr. Alfred O'Rahilly*, tamże, 306—316.
122. *God and Evil*, *The Homiletic and Pastoral Review*, N. York, 1958, 879—885, 961—970.
123. *Kilka uwag na marginesie chrystologii: I. Chrystus w psychiatrii; II. Egzorcyzmy Chrystusa; III. Wizje Chrystusa zmartwychwstałego*, DPZ, 9: 1958, 30—45.
124. *Spirytyzm*, tamże, 360—381.
125. *Experimental Psychology*, New York 1959, Joseph F. Wagner, s. XII + 521.
126. *Le cas de Thérèse Neumann. En réponse au Père de Munter*, *Revue Générale Belge*, Septembre 1959, 33—42.
127. *Sprawozdanie ze zjazdów filozoficznych w Brukseli i Wenecji odbytych we wrześniu 1958 (odczyt w Radio Watykańskim)*, DPZ, 10: 1959, 59—61.
128. *Świadkowie Jehowy*, tamże, 191—218 (wersja zmieniona ukazała się w *Wieczorach paryskich*).
129. *Na złoty jubileusz ślubów zakonnych*, *Współczesna Ambona*, 10: 1959, 435—439 (kazanie w Woolbridge, USA).
130. *Wieczory paryskie*, Poznań 1960, Pallottinum, s. 448; wyd. II uzup.: Londyn 1965, Veritas, s. 406.
131. *Astrologia*, DPZ, 11: 1960, 22—45 (podobnie w: *Wieczory paryskie*).
132. *Zjawiska parapsychiczne*, tamże, 114—136 (podobnie w: *Experimental Psychology*).
133. *Christian Science*, tamże, 337—342 (podobnie w: *Wieczory paryskie*).
134. *La clairvoyance parapsychique dans le système d'Aristote*, *Sophia*, Padova, 29: 1961, 295—311.
135. *Lex manuscrits grecs des Parva naturalia d'Aristote*. Préface de M. A. Mansion, Rome 1961, Desclée, s. 150.
136. *Aristotelis Parva naturalia, graece et latine*. Edidit, versione auxit, notis illustravit P. Siwek, Roma 1963, Collectio Philosophica Lateranensis 5, s. XXXVIII + 375.
137. *Eresie e superstizioni d'oggi*, Roma 1963, Herder, s. VIII + 328 (druga część *Wieczorów paryskich*).
138. *Polska Królestwem Marii*, DPZ, 14: 1963, nr 2, 112—117 (kazanie wygłoszone 3 III 1961 r. w Rzymie).
139. *Teresa Neumann (1898—1962). Wspomnienie pośmiertne*, *Homo Dei*, Warszawa, 33: 1964, 212—216; DPZ, 16: 1965, 146—153; *Sodalis Marianus*, Londyn, 1965, nr 3—4, 27—31.
140. *Le „De anima” d'Aristote dans les manuscrits grecs*, Città del Vaticano 1965, Bibliotheca Apostolica Vaticana, s. 196.
141. *Aristotelis tractatus „De anima”, graece et latine*. Edidit, versione latina auxit commentario illustravit P. Siwek, Roma 1965, Collectio Philosophica Lateranensis, s. 374.
142. *Herejias y supersticiones de hoy*, Barcelona 1965, Herder, s. 269 (II część *Wieczorów paryskich*; przekład z włoskiego: *Eresie...*).
143. *Katoliccy filozofowie i psychologowie polscy za granicą 1939—1964*, (w:) *Sacrum Poloniae Millennium*, Roma, t. 11: 1965, 493—572.
144. *The Parva naturalia of Aristotle. Reply to Prof. Drossaart Lulofs and Prof. G. E. R. Lloyd*, *Sophia*, Padova, 34: 1966, 310—316.
145. *Comment le Premier Moteur meut l'univers?* *Divinitas*, Roma, 11: 1967, 377—392.

146. *A proposito di una recensione dell'edizione del „Aristotelis De anima”,* Divus Thomas, Piacenza, 70: 1967, 490—493.
147. *Feeling, Graphology, Hallucination, Illusion, Introspection, Memory, Neumann Theresa, Optimism, Pessimism, Spinoza, Stigmatization,* (w:) *The New Catholic Encyclopaedia*, New York 1967.
148. *L'unité de l'organisme du point de vue philosophique,* (w:) *Akten des Wien 1968*, I. Band, 627—634 oraz w: *Revista Portuguesa de Filosofia*, XIV. *Internationalen Kongresses für Philosophie*, 2.—9. September 1968, Braga, 25: 1969, 223—233.
149. *Le Dieu d'Aristote dans les dialogues*, Aquinas, Roma, 12: 1969, 11—46.
150. *Śladami Chrystusa. Cwiczenia Duchowe św. Ignacego Loyoli*, Rzym 1969 (wyszło w r. 1971), Instytut Studiów Kościelnych, s. XXVIII + 456; wersja krótsza: Poznań 1970, Pallottinum, s. XXII + 335.
151. *O czi świętych*, DPZ, 21: 1970, Dział kaznodziejski, 237—242.
152. *O św. Stanisławie Kostce*, tamże, 254—260.
153. *Problem transformizmu w dobie dzisiejszej*.
154. DPZ, 22: 1971, 372—382.
155. *Arystotelizm w dobie dzisiejszej*, DPZ, Biuletyn Towarzystwa Przyjaciół Teologii i Filozofii Chrześcijańskiej, 22: 1971, nr 4, 69—71.
156. *O św. Andrzeju Boboli*, DPZ, 22: 1971, nr 4, Dział kaznodziejski, 163—168.
157. *L'autenticité du Traité de l'âme d'Aristote. Théorie de Zürcher*, Aquinas, 14: 1971, 62—102.
158. *L'évolution de la psychologie d'Aristote. Théorie de Nuyens*, tamże, 570—601.
159. *Arystoteles: Krótkie rozprawy psychologiczno-biologiczne*. Przełożył, wstępem, komentarzem i skorowidzem opatrzył Paweł Siwek, Warszawa 1971, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. LXIV + 277.
160. *Arystoteles: O duszy*. Przełożył, wstępem, komentarzem i skorowidzem opatrzył Paweł Siwek, Warszawa 1972, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. XLI + 223.
161. *Le Congrès International de Leibniz (Hanovre, 16—22 Juillet 1972)*, Aquinas, 15: 1972, 669—672.
162. *Il II Congresso Leibniziano*, L'Osservatore Romano, Domenica 6 Agosto 1972, s. 5.
163. *Cud św. Januarego. Wspomnienia osobiste*, DPZ, 23: 1972, 377—385; *Homo Dei*, 41: 1972, 283—288; wersja włoska: *Il miracolo di San Gennaro*, Januarius, Napoli, Dicembre 1972, 642—651.
164. *Ewoluconizm w świetle nauki*, Londyn 1973, Veritas, s. 237.
165. *Australopithecinae*, Studia Pelplińskie, Pelplin 1973, 85—92.
166. *Y a-t-il place pour le transformisme dans la philosophie de Saint Thomas d'Aquin?* Aquinas, 18: 1974, 264—282.
167. *Z wiarą przez życie (Pamiętniki ks. Pawła Siwka SJ)*, Rzym 1974, s. 314 (pamiętnik bio-bibliograficzny ze zdjęciami, maszynopis, egz. w Bibl. Wydziału Filozoficznego TJ w Krakowie, w Archiwum TJ w Krakowie oraz w niektórych bibliotekach w Polsce i za granicą).
168. *Arystoteles: O ruchu zwierząt. O poruszaniu się przestrzennym zwierząt*. Przełożył, wstępem, komentarzem i skorowidzem opatrzył Paweł Siwek, Warszawa 1975, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. XLVII + 102.
169. *La conscience du libre arbitre chez Leibniz et ses contemporains (Spinoza, Malebranche, Bayle)*. (w:) *Akten des II. Leibniz-Kongresses, Hannover, 17—22. Juli 1972*, Band III, Wiesbaden 1975, Steiner, 125—132.
170. *La sofferenza dal punto di vista filosofico*, (w:) *Sapienza della Croce oggi. Atti del Congresso Internazionale, Roma, 13—18 ottobre 1975*, vol. 3, Torino 1976, 47—53.

171. *Na marginesie ruchu charyzmatycznego*, Homo Dei, 45: 1976, 46—53.
172. *La conscience du libre arbitre*, Rome 1976, Herder, s. 120.
173. *Arystoteles: O częściach zwierząt*. Przełożył, wstępem, komentarzem i skorowidzem opatrzył Paweł Siwek, Warszawa 1977, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. XXXVII + 244.
174. *S. Thomas d'Aquin et l'évolutionisme biologique*, (w:) *Atti del Congresso Internazionale (Roma-Napoli — 17—24 aprile 1974). Tommaso d'Aquino nel suo settimo centenario*, vol. 8, Napoli 197..., Edizioni Domenicane Italiane, s.
175. *Arystoteles: O rodzeniu się zwierząt (Embriologia)*. Przełożył i opracował Paweł Siwek, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe (w druku).
176. *Arystoteles: O niebie*. Przełożył i opracował Paweł Siwek, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe (w druku).

Nadto ks. Siwek opublikował wiele krytycznych omówień, sprawozdań i recenzji w „Przeglądzie Powszechnym” (m. in. w latach 1923—1924, 1931), „Gregorianum”, „Aquinas” i innych czasopismach⁴.

Książki Siwka były przedmiotem wielu recenzji w różnych czasopismach na całym świecie. Rejestrują je odpowiednie bibliografie. Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie posiada zbiór ponad 100 recenzji w różnych językach, wycinków z prasy itp.

Prace o ks. Pawle Siwku

Podstawowe znaczenie mają w tym względzie jego własne prace o charakterze bio-bibliograficznym. Są to: autobiografia w języku angielskim (z r. 1957), opracowanie zamieszczone w artykule pt. *Katolicy filozofowie i psychologowie polscy za granicą* z r. 1965 (s. 534—540), a zwłaszcza jego pamiętniki pt. *Z wiary przez życie*, doprowadzone do r. 1974, maszynopis (w wykazie bibliograficznym odpowiednio pozycje 114, 143 i 167).

Z prac innych autorów o Siwku wymienię ważniejsze — w porządku chronologicznym:

1. *Czy wiesz kto to jest?* Pod ogólną redakcją S. Łoży, Warszawa 1939, s. 668.
2. *Enciclopedia Italiana*. Appendice III, M—Z (za lata 1949—1960), Roma 1961, 757—758 (E. Valentini).
3. *Dizionario Enciclopedico Italiano*, Roma 1963, s. 193 (E. Valentini).
4. *Enciclopedia Filosofica*, 2 ed., Firenze 1969, vol. 5, kol. 1422—1423.
5. *Dictionary of International Biography*, London and Dartmouth 1972, s. 1223.
6. *Men of Achievement*, Cambridge (England) 1974, vol. 1, s. 945 (zdjęcie).
7. *Verho — Enciclopédia Luso-Brasileira de Cultura*, t. 17, Lisboa 1975, kol. 329—330 (M. Moraes).
8. *Dizionario dei filosofi*, Firenze 1976, s. 1094.

(Pracę nad artykułem zakończyłem w kwietniu 1978 roku).

⁴ Najpełniejszy zbiór książek, a także artykułów (w nadbitkach i odbitkach) Siwka posiada w Polsce Biblioteka Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego w Krakowie oraz Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. Tamże wiele materiałów do biografii Siwka (m. in. obfita korespondencja).